

Επιτήρηση από τους «θεσμούς» ή επιτήρηση από τις αγορές;

του Γιάννη Μηλιού¹

1. Νέα (ή μήπως παλιά;) «στρατηγική» κάλυψης των χρηματοδοτικών αναγκών του δημοσίου

Η έκδοση του πενταετούς ομολόγου 3 δις ευρώ με απόδοση 4,625% πανηγυρίστηκε από την κυβέρνηση ως «επιστροφή της εμπιστοσύνης των αγορών στην ελληνική οικονομία», που ανοίγει το δρόμο για το «τέλος της επιτήρησης» και των μνημονίων.

Με δεδομένο ότι το προηγούμενο διάστημα η κυβέρνηση διακήρυσσε ότι στρατηγική της είναι η αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους, από την οποία θα προέκυπτε η «επιστροφή της εμπιστοσύνης των αγορών στην ελληνική οικονομία», η «έξοδος στις αγορές» αποτελεί «νέα στρατηγική».

Η «νέα στρατηγική» της κυβέρνησης προϋποθέτει, (α) τη σε τακτά χρονικά διαστήματα επανάληψη της «εξόδου στις αγορές», ώστε να καλυφθεί μέρος των χρηματοδοτικών αναγκών του ελληνικού δημοσίου το 2019, ύψους 19 δις ευρώ, (ή/και η εξόφληση υποχρεώσεων του δημοσίου προς ιδιώτες) και (β) το γρήγορο κλείσιμο της 3^{ης} αξιολόγησης, με υλοποίηση όλων των εκκρεμών μέτρων του 3^{ου} Μνημονίου.

Εφόσον αυτοί οι στόχοι επιτευχθούν, τροποποιείται και ο στόχος της αναδιάρθρωσης του δημόσιου χρέους: Αν το ελληνικό δημόσιο μπορεί να καλύπτει μεγάλο μέρος των χρηματοδοτικών του αναγκών με άμεση προσφυγή στις αγορές, η αναγκαιότητα αναδιάρθρωσης του χρέους εξανεμίζεται ή αμβλύνεται: είτε δεν απαιτείται αναδιάρθρωση του χρέους, είτε η όποια απαιτούμενη αναδιάρθρωση θα είναι μικρότερης έκτασης.

Αυτό δεν εννοούσε άλλωστε και ο πρώην πρωθυπουργός Αντώνης Σαμαράς, ο οποίος πρώτος εγκαινίασε το 2014 τη «νέα στρατηγική» του σημερινού ΣΥΡΙΖΑ, όταν τον Οκτώβριο 2014, κατά τη συζήτηση για την παροχή ψήφου εμπιστοσύνης στην κυβέρνησή του, ευθαρσώς υποστήριξε ότι «το δημόσιο χρέος είναι βιώσιμο»; Αυτό δεν υπαινίσσεται διαρκώς μέχρι σήμερα και ο υπουργός οικονομικών της Γερμανίας κος Σόιμπλε;

¹ Καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στο Ε.Μ. Πολυτεχνείο και διευθυντής του περιοδικού *Θέσεις*.

2. Για την «έξοδο από τα μνημόνια» γίνεται αποδεκτή η εμπέδωση του ακραίου νεοφιλελευθερισμού

Μια κριτική που ασκείται στην κυβέρνηση για την επιλογή της να εκδώσει το πενταετές ομόλογο είναι ότι (για λόγους επικοινωνιακούς) δανείζεται ακριβά και επιβαρύνει έτσι το δημόσιο χρέος. Το επιτόκιο του πενταετούς ομολόγου είναι πράγματι πολλαπλάσιο αυτών με το οποία δανείζονται άλλες χώρες της Ζώνης του Ευρώ (ΖτΕ). Μάλιστα, με βάση στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας του Ιουνίου 2017 για τις αποδόσεις των κρατικών ομολόγων δεκαετούς διάρκειας των χωρών-μελών της ΖτΕ, τα ελληνικά επιτόκια (5,76%) βρίσκονται στην κορυφή, υπερδιπλάσια άλλων χωρών-μελών σχετικά χαμηλής χρηματοπιστωτικής αξιοπιστίας (ενδεικτικά: Πορτογαλία 2,96%, Κύπρος 2,84, Ιταλία 2,05%).

Η κριτική αυτή προφανώς δεν στερείται βάσης. Για να καλύψει το δανεισμό στο ύψος του επιτοκίου του πρόσφατου πενταετούς ομολόγου, και υποθέτοντας ένα ρυθμό μεγέθυνσης του ΑΕΠ 1,5-2%, το ελληνικό δημόσιο θα πρέπει να παράγει πρωτογενή πλεονάσματα 2,5-3% (όπως άλλωστε προβλέπεται και από το 3^ο Μνημόνιο), πράγμα που σημαίνει διαιώνιση των νεοφιλελεύθερων πολιτικών λιτότητας.

Στην κριτική αυτή υπάρχει βέβαια ο αντίλογος ότι εφόσον συνεχιστούν οι πολιτικές «επιστροφής της εμπιστοσύνης των αγορών στην ελληνική οικονομία» τα επιτόκια θα αποκλιμακώνονται.

Τι σημαίνει όμως τελικά «εμπιστοσύνη των αγορών»; Ή για να θέσουμε το ίδιο ερώτημα με ορθότερο τρόπο, το πέρασμα από την «επιτήρηση από τους θεσμούς» στην «εμπιστοσύνη των αγορών» σημαίνει άραγε αλλαγή πολιτικής;

Η απάντηση είναι κατηγορηματικά αρνητική. Η «εμπιστοσύνη των αγορών» αποτελεί και αυτή από τη μεριά της «αξιολόγηση» υπό διαρκή μάλιστα επιτήρηση, με κριτήρια τον λεγόμενο «ηθικό κίνδυνο», δηλαδή το πόσο πιστά ακολουθούνται οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές αναδιανομής πλούτου και εξουσίας προς όφελος του κεφαλαίου, με την «απελευθέρωση της αγοράς εργασίας» (κατάργηση των εργασιακών δικαιωμάτων και κατακτήσεων), τις ιδιωτικοποιήσεις, την αποδόμηση του κοινωνικού κράτους.

Άλλωστε, στην εποχή της χρηματοοικονομικής φιλελευθεροποίησης η παρέμβαση των «θεσμών», σε οποιαδήποτε χώρα, έχει ως στόχο την αποκατάσταση της «εμπιστοσύνης των αγορών». Είτε πρόκειται για το ΔΝΤ, είτε για ευρωπαϊκούς

θεσμούς, η στρατηγική είναι ίδια: δάνεια με νεοφιλελεύθερο αντίτιμο, δηλαδή δημοσιονομική λιτότητα και «διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις». Η οποιαδήποτε χώρα διατρέχει δυσκολίες «οφείλει» να «μιλήσει» τη γλώσσα των αγορών, ώστε αυτές να την ξανα-εμπιστευτούν και η ηγεμονία του κεφαλαίου απέναντι στην εργασία να «επανέλθει» στις απαιτήσεις της νεοφιλελεύθερης στρατηγικής.

Ειδικότερα αν σε μια χώρα οι κοινωνικοί ανταγωνισμοί προκαλέσουν σημαντικά πολιτικά γεγονότα, που συμπεκνώνονται στην αμφισβήτηση των νεοφιλελεύθερων πολιτικών, οι αγορές θα άρουν σταδιακά την εμπιστοσύνη τους αυξάνοντας το κόστος δανεισμού (αμφισβητώντας την πιστοληπτική ικανότητα του κράτους) και επισπεύδοντας το ενδεχόμενο του χρεοστασίου. Όταν τα πράγματα «φτάνουν στα άκρα», η χώρα αναγκαστικά διχάζεται: Απέναντι στην κοινωνική πλειοψηφία που απαιτεί το τέλος του νεοφιλελευθερισμού, οι δυνάμεις του κεφαλαίου επισείουν τον κίνδυνο της «καταστροφής» για να επανέλθει (έστω βίαια) ο άξονας της κρατικής στρατηγικής στον ίσιο νεοφιλελεύθερο δρόμο της «εμπιστοσύνης των αγορών».

Είναι λοιπόν προφανές ότι η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ έχει επιλέξει το «ίσιο δρόμο». Όπως ακριβώς και οι προηγούμενες κυβερνήσεις ΠΑΣΟΚ, Παπαδήμου, Σαμαρά. Ας μην έχουμε λοιπόν αυταπάτες: αν και όποτε επιτευχθεί η «εμπιστοσύνη των αγορών» αυτό δεν θα σημαίνει ότι οι μισθοί θα έχουν αυξηθεί, ότι η εργασιακή ανασφάλεια θα έχει μειωθεί, ότι θα έχει οικοδομηθεί ένα σύγχρονο κοινωνικό κράτος. Θα σημαίνει αντίθετα μεγαλύτερη κοινωνική πόλωση, αύξηση της ψαλίδας πλούτου και φτώχειας, μεγαλύτερο αστυνομικό κράτος, λιγότερη κοινωνική προστασία, υπαγωγή κάθε όψης της κοινωνικής ζωής στη λογική του κέρδους.

Όμως η έκβαση των πραγμάτων δεν εξαρτάται μόνο από τις στρατηγικές των κυρίαρχων αλλά και από τους αγώνες και τις αντιστάσεις της κοινωνικής πλειοψηφίας.